

Crida a les esquerres: unilateralitat i fraternitat van juntes

David Caño i Marc Casanovas

L'esquerra social i política del nostre país està travessada per "dues veritats" que, com en la tragèdia grega, s'enfronten partint per la meitat la possibilitat de bastir aquell "bloc històric", aquell marc d'intervenció de les classes populars a les quals tots apel·len i conjuren des de les tribunes, amb les mans alçades, mentre se'ls escapoleix entre els dits la sorra rebel, indignada i insubmissa d'aquelles mateixes forces populars que els van impulsar cap a aquestes mateixes tribunes.

Des de les consultes municipals per la independència del 2009 fins al salt quàntic de les massives mobilitzacions de l'11-S del 2012, **el moviment sobiranista va aixecar un moviment de masses des de la unilateralitat** que va fer trontollar l'actual sistema autonòmic, va imposar una agenda de ruptura i confrontació permanent amb l'Estat que, no ho oblidem, va ser construït a través de pactes i acords entre elits d'aquí i d'allà.

Les immenses energies socials que va desencadenar el 15-M el 2011, impugnant en clau destituent el sistema de partits i una gran part dels consensos sobre els quals s'aixecà el règim del 78, **va fer aixecar, des de la fraternitat, mil i una iniciatives ciutadanes** a Catalunya i arreu de l'Estat espanyol que es van retroalimentar entre elles. Aquestes iniciatives van posar a l'agenda política la necessitat de generar noves institucionalitats, noves formes d'autoorganització social i de lluita que poguessin definir des de baix marcs de democràcia i sobirania reals; que ens permetessin bastir en clau constituent quina societat volem —educació, sanitat, habitatge, drets socials i laborals, pobresa energètica, feminisme, defensa del territori...— a través d'iniciatives i formes d'autoorganització com "Encerclem el Parlament", "Juntes Podem", iniciatives legislatives populars (ILP), Multireferèndum, mareas verdes i assemblees grogues, mareas blanques, les PAH, marxes de la dignitat, auditories del deute, assemblees de barri i un llarguíssim etcètera.

La república catalana i el procés constituent van visibilitzar les potencialitats polítiques d'aquesta sinergia

Aquestes dues grans explosions socials no van romandre aïllades l'una al marge de l'altra. Els vasos comunicants van ser visibles des del primer moment i la voluntat de contraposar-los per part de la dreta catalana (tot titllant d'"espanyolista" el moviment dels indignats) fou evident. De fet, la iniciativa del Procés Constituent d'"Encerclem La Caixa" l'11 de setembre de 2013 va ser un primer intent de fer palesa aquesta realitat i **visibilitzar les potencialitats polítiques d'aquesta sinergia que s'estava donant en les lluites socials**: obrir un procés constituent per baix, entre totes decidir-ho tot. "La república del 99%" no distingia entre independentistes, federalistes o confederalistes, no seleccionava entre els diferents sentiments nacionals dels seus actors. Apel·lava al canvi de consciència que havia operat en grans sectors de la societat vers el sistema de partits i els poders econòmics, i apel·lava a l'aprofundiment d'unes forces destituents/constituents que ja estaven en marxa aquí i arreu de l'Estat espanyol.

República catalana i procés constituent des de baix foren la síntesi d'aquesta irrupció popular a Catalunya, que no es desentenia de la crisi de règim oberta arreu de l'Estat i a Europa, sinó que postulava consolidar i construir noves aliances amb totes les forces socials i polítiques que havia desfermat el nou període, per **obrir processos constituents** (cadascun amb el seu tempo i la seva

intensitat variable) **que aprofundissin en aquesta crisi de règim**. Com més fortes fossin aquestes aliances frateres amb els processos de lluita oberts arreu de l'Estat i del sud d'Europa, més profunda seria la crisi de règim i més viable seria obrir un camí unilateral a Catalunya que no deixés la iniciativa del Procés en mans de la dreta i la seva agenda social. Perquè, sens dubte, l'enorme potència de transformació i ruptura s'obtenia en situar en un mateix horitzó polític el malestar social fruit d'unes polítiques corruptes i d'austeritat i l'oportunitat real a Catalunya d'obrir un procés de construcció de la república catalana on fos possible decidir i canviar-ho tot, on les classes populars poguessin esdevenir un subjecte protagonista en la construcció d'aquesta nova institucionalitat que havia de donar resposta als seus interessos i necessitats.

Per una política no heterònoma

Si alguna cosa vam aprendre del 15-M, és que era possible trencar amb la llei del pèndol que ha marcat l'esquerra social i política des dels seus inicis: la doble il·lusió que assenyalava Marx de l'autosuficiència en l'àmbit social o de la suficiència en l'àmbit polític. És a dir, si alguna cosa va posar sobre la taula la irrupció d'aquest moviment, és la necessitat de fer una política no heterònoma i **trencar amb la divisió social del treball entre els moviments socials i els partits polítics** a través d'una socialització del polític i d'una politització del social.

El moviment del **15-M** no va actuar com a 'lobby' de pressió als partits existents o (pitjor encara) com a corretja de transmissió d'aquests, sinó que va impugnar la seva mateixa forma d'existència (professionalitzada, burocratitzada, incrustada en la lògica i els tempos institucionals), i **va aixecar noves formes d'autoorganització i d'acció popular** que els permetessin intervenir directament a tots els nivells, mantenint la seva autonomia estratègica i el seu poder de decisió en les seves accions i formes d'intervenció. Combinar una impugnació al sistema institucional i de partits lligada a una voluntat de construir/repensar noves formes de vida lluny d'aquesta mercaderia a la qual se'ns havia (volgut) convertir.

Qualsevol nova forma de mediació partidària que volgués traduir aquesta energia en força institucional destituent, doncs, calia que interioritzés organitzativament i programàticament aquestes noves formes d'intervenció i la seva radicalitat democràtica. Si algun significat hauria de tenir el significat buit de "la nova política", és aquest: trencar la divisió social del treball entre partit i moviments, entre representants i representats, entre líders/portaveus i les bases, entre experts i no experts, entre els que pensen i els que actuen, entre els que fan política i els que només voten amb urnes o telemàticament...

Les eleccions municipals, catalanes i generals van servir per impugnar les velles forces polítiques

La CUP (o en aquell moment les CUP) de seguida es va sentir còmoda amb aquest nou cicle que s'obria i, malgrat algunes veus que acusaven el moviment dels indignats de ser excessivament ciutadanista o amb massa lligams a Madrid, l'organització **va saber valorar el seu municipalisme de transformació**, l'assemblearisme de base i la seva crítica als lideratges i a la vella política (la famosa triple impugnació al règim des del cavall de Troia). El món dels **comuns i Podem**, per la seva banda, **van aprofitar com ningú l'impuls transformador del 15-M per articular-se** com a proposta política de confluència, guanyadora, i mirar de canviar el mapa politicoinstitucional de Catalunya i de l'Estat espanyol.

Les eleccions municipals, catalanes i generals van dibuixar un mapa impugnador de les velles forces polítiques a Catalunya i del bipartidisme a l'Estat espanyol absolutament

impensable només alguns anys enrere. En l'àmbit municipal van aparèixer candidatures de confluència, de ruptura i de transformació que van aconseguir centenars de representants als ajuntaments i alcaldies importantíssimes com les de Barcelona, Badalona, Berga o Ripollet. En clau catalana, la CUP va triplicar la representació i els comuns van saber traduir també en l'àmbit institucional i electoral les aliances fraternes amb la resta de l'Estat espanyol, que el 15-M va inaugurar, essent la força política més votada a Catalunya en les eleccions generals, sumat als bons resultats de Podemos, malgrat que el règim s'hagi tancat per dalt amb un acord a tres bandes entre el PP, Ciutadans i el PSOE. Gràcies a aquestes aliances, però, el referèndum de Catalunya ha adquirit una acceptació social en la resta de l'Estat espanyol també impensable només fa un parell d'anys, alhora que ha marcat l'agenda política i ha condicionat els intents de recomposició del sistema de partits del 78.

El referèndum, un èxit de la via unilateral

Però és més que evident que l'impacte d'aquest referèndum en la línia de flotació del règim del 78 no hauria estat possible sense l'acció unilateral del conjunt del moviment sobiranista i independentista de Catalunya. **Supeditar ara el referèndum a les possibles futures majories a l'Estat espanyol és treure tota la capacitat d'iniciativa i d'autonomia a aquests moviments** que han sabut aixecar des de Catalunya un dels instruments de ruptura més potents dels últims temps contra el règim del 78. De fet, pensem que seria un error posar limitacions jurídiques, el famós xoc de legalitats, davant aquest desbordament democràtic i democratitzador de la societat civil catalana, alhora que l'actitud passiva i expectant dels comuns davant aquest punt de tensió que articula en l'actualitat una de les principals contradiccions de la política catalana els aboca cada cop més a una posició perifèrica de la centralitat política que havien sabut guanyar en les eleccions municipals i generals. Una aposta clara dels comuns cap a la plena sobirania catalana i la democràcia real (donant suport i legitimant que el poble català pugui expressar-se lliurement a les urnes sense necessitat que l'Estat espanyol li doni permís/reconeixement) permetria una aliança que trencaria l'hegemonia en el procés aconseguida per Junts pel Sí.

De fet, ja anem tard. **L'esquerra sembla no saber "cristal·litzar institucionalment" aquest doble impuls social** que ha marcat la política catalana i generar les aliances necessàries mentre Junts pel Sí ha aconseguit apropiar-se el cicle mobilitzador independentista alhora que l'ha reduït a una comparsa sense capacitat de tensió real en la política catalana (un paper secundari lluny de la capacitat d'incidència del 2012-2014).

Quan el 9-N va convertir-se en un "procés participatiu", l'independentisme va perdre capacitat de marcar l'agenda

Creiem que **el moviment independentista/rupturista va perdre la seva autonomia i la seva capacitat de marcar l'agenda política** el dia que es va transformar la consulta del 9-N en un "procés participatiu" i la consegüent fugida endavant de les plebiscitàries. I sobretot quan es va imposar una llista unitària a ERC i a les organitzacions socials i polítiques independentistes, buidant-les del seu poder per esdevenir un tensor en els carrers, i duent-les cap a una lògica institucional on CDC continuava acumulant molt poder de decisió. L'aposta plebiscitària de les eleccions va partir el moviment sobiranista (el 80% que apostava pel referèndum) i va hipotecar l'agenda social de l'esquerra tot obligant l'Esquerra Independentista a gestionar uns resultats enverinats que, si bé dins la lògica plebiscitària, els convertien en determinants i en el tensor del procés, perquè Junts pel Sí no va aconseguir la majoria absoluta, els obligaven a garantir la governabilitat de la legislatura de la majoria independentista amb una correlació de forces molt desigual (el també

conegut "PressingCUP").

Mentrestant, una gran part de la base electoral del pujolisme i de Convergència ha experimentat en aquest procés una mutació que ara troba el seu "pal de paller" natural en Esquerra Republicana, un partit que es troba còmode dins aquest equilibri entre unes bases d'esquerres que aplaudeixen les intervencions de Ruffín i de Tardà a Madrid i l'aplicació de polítiques socioliberalis al Parlament de Catalunya. Un procés d'adaptació i transformisme permanent que sembla que portarà l'actual **ERC**, sense gaires traumes ni dificultats, **com a digna hereva**, a parafrasejar aquella coneguda consigna monàrquica: "**El pujolisme és mort; visca el pujolisme**".

Per acabar, i en aquest context, ens trobem amb una **CSQP cada vegada més aïllada** i que demostra diàriament que els comuns no van participar en aquell procés d'articulació del dispositiu polític, i, com ja hem dit, una CUP en contradicció social permanent, que aposta pel full de ruta rupturista (agafant-se a la declaració del 9-N) i pel referèndum unilateral, però que s'ha vist obligada a donar suport a uns pressupostos que mantenen bona part de les polítiques d'austeritat i de les retallades. Una CUP que frisa perquè no retornin les eleccions sense referèndum (dia de la marmota en bucle) demostrant el triomf del processisme per sobre de la democràcia i del dret a decidir.

Referèndum tant sí com no

L'aposta pel referèndum unilateral, essencialment coherent, tant des d'un punt de vista sobiranista com independentista, **ha de ser el punt de trobada de les esquerres**, incorporant, però, també, l'altra pota en el relat: la del reconeixement i la fraternitat, mitjançant un autèntic procés constituent per baix, que podria fer aixecar, ara sí, aquest nou bloc històric de sobirania real per a les classes populars al sud d'Europa.

Apostar-ho tot a l'efecte mecànic de la repressió estatal, és a dir, **fer bascular la resta de l'esquerra** i la seva base social cap a la unilateralitat **a base de cops de porra jurídics i reals, mentre se sosté un Govern retallador, és una aposta massa arriscada**. En primer, lloc perquè no es té cap garantia que Junts pel Sí i els partits i persones que la integren arribin amb determinació fins al final del procés amb tot el que això comporta. En segon lloc, si tenim en compte que la principal eina per eixamplar aquesta seva base social (una ruptura des de baix i l'esquerra en clau democratitzadora) ha quedat postergada 'sine die' (per a després del referèndum) tot i haver declarat solemnement des del Parlament de Catalunya l'inici d'un procés constituent, participatiu, obert i integrador.

En resum, les dues cristallitzacions institucionals d'aquestes dues realitats que es van manifestar des de l'autonomia estratègica del social en forma d'unilateralitat i de fraternitat han trencat els seus vasos comunicants. I l'eina (des)constituent que les unia ha desaparegut. **Cal, doncs, reconstruir aquesta autonomia estratègica dels moviments i fer-ho des de la base**, deslligada del tacticisme electoral. En cada pantalla pressupostaria i electoral, la dreta va impulsant 'de facto' el seu propi procés constituent; nosaltres no podem resignar-nos, doncs, a aquest atzucac estratègic. Els moviments socials ens hem de coordinar i conjurar en clau constituent perquè, independentment del marc de relació que vulguem o finalment decidim tenir amb l'Estat espanyol, siguem capaços de fer valdre totes les experiències i pràctiques que hem desenvolupat al llarg d'aquests anys des de l'autoorganització i mitjançant la lluita. Cal que enxarxem totes les petites i grans propostes que hem anat construint per tal de definir quina educació volem, quina sanitat, quins serveis socials, quines relacions laborals, econòmiques...; en definitiva: quina societat volem construir, per aixecar també, 'de facto', una correlació de forces social que ens permeti constituir unilateralment sobirania real i compartida entre les classes populars d'aquí, dels pobles de l'Estat i

de tot Europa.

Cal que les classes populars impulsin una carta de drets socials i un referèndum que inclogui la unilateralitat

És imprescindible articular des de la base tots els espais que hem anat construint en aquesta lluita contra l'austeritat i les retallades i per la reapropiació de les nostres vides. I cal que aquesta aposta sigui autònoma i sobretot s'articuli arreu del territori. En definitiva, en un moment en què la política institucional ha esdevingut la protagonista i on la dreta, tot i la seva capacitat de comandament (tant a Catalunya com a l'Estat espanyol), es troba en un moment de debilitat històrica, **cal que la societat civil recuperi el seu poder tensionador** i s'articuli com el subjecte de transformació i de canvi que hibridi aquesta doble aliança i faci possible i irrompi en aquest procés constituent de la república catalana.

En aquests moments, tot i les fissures evidents i constants de governabilitat, Junts pel Sí segueix tenint la iniciativa i marcant l'agenda social gràcies a la "correlació de debilitats" i als errors estratègics de l'esquerra política. **Cal que les classes populars recuperem la iniciativa, articulant-nos en clau constituent i democratitzadora**, apostant per impulsar una carta de drets socials a Catalunya i un referèndum que inclogui la unilateralitat no com una eina per marcar dinàmiques electorals, sinó com l'expressió natural d'una sobirania que només es podrà exercir si hi ha un present i un horitzó ple de ruptures constituents sobre la taula. Només així, aconseguirem sortir d'aquest atzucac en el qual ens trobem i estar en condicions de guanyar sobiranes, disputar el poder a la dreta i aconseguir un marc constituent al servei dels de baix.

David Caño és activista i poeta. Marc Casanovas és redactor de 'Viento Sur'.